

КОНЦЕПТ КОХАННЯ В РОМАНІ В.ВУЛЬФ "МІСІС ДЕЛОУЕЙ"

У статті здійснено спробу з'ясувати конотативні значення мовних одиниць, що актуалізують концепт «кохання» в романі В.Вульф «Місіс Делуей» і містяться у поняттєвому компоненті «кохання».

Ключові слова: концепт, метафорична концептуальна схема, конотативне значення.

The article attempts to identify connotative meanings of the nominative units of the concept "love" in the novel by V. Wolf "Mrs. Dalloway" and contained in the notional component "love".

Key words: concept, metaphorical conceptual scheme, connotative meaning

Репрезентуючи певну структуру тексту, концепт є сукупністю макропропозицій, що відбивають його основну смислову сутність (Селиванова 2004). За визначенням В.В. Красних, концепт є своєрідною «точкою вибуху», яка і викликає текст до життя, оскільки саме концепт є початковим моментом при створенні тексту автором та кінцевою метою при його сприйнятті читачем [Красних 1998, 202].

Складність концепту як об'єкту дослідження та його подвійна природа – ментальна і вербальна – привели до появи різних трактувань концепту: *онтологічного*, що тлумачить концепт як продукт розумово-мовленнєвої діяльності людини, ментальну репрезентацію-проекцію дійсності в семантику мови (А.М. Баранов, С.А. Жаботинська, О.С.Кубрякова); *логічного*, що визначає концепт як поняття практичної філософії, який виникає в результаті взаємодії таких факторів, як національна традиція та фольклор, релігія та ідеологія, життєвий досвід та образи мистецтва, відчуття та системи цінностей [Арутюнова 1993, 3] та аналізується логічними

методами незалежно від його мовної форми (М.Ф. Алефіренко, Н.Д.Арутюнова, Р.І. Павиленіс, В.М. Телія); *лінгвокультурологічного*, що розглядає концепт як етнокультурно марковану одиницю суспільного знання, яка має вербальні та невербальні засоби вираження (А.Д. Белова, О.Л.Бессонова, С.Г. Воркачев, В.І.Карасик, М.М. Полюжин, Г.Г. Слишкін та ін); *психолінгвістичного*, що трактує концепт як перцептивно-когнітивно-афективну структуру динамічного характеру, підкорену закономірностям психічної життєдіяльності людини (О.О. Залевська, В.А. Піщальникова); *етнопсихолінгвістичного*, що тлумачить зміст концептів як одиниць мовної свідомості, які актуалізуються в мовленнєвій діяльності представників різних лінгвокультур (В.А. Піщальникова, Т.О. Голікова, О.В. Кінцель, О.Г. Сонін); *семантико-когнітивного*, що розглядає концепт в рамках понять знання та свідомість і вбачає в ньому своєрідний фокус знань про світ, а засобом доступу до змісту концепту вважається дослідження лексичної та граматичної семантики мови (А.П. Бабушкін, М.М. Болдирев).

Традиційний семантичний аналіз спрямований на виявлення мовного значення лексичних одиниць та уточнення його денотативних, конотативних компонентів (О.С. Кубрякова). Логічним продовженням аналізу семантичного є концептуальний аналіз, який звертається до знань про світ і уможливорює пошук тих концептів, тобто цілісних одиниць мислення, які "підведені" під тіло знака (О.С. Кубрякова).

У процесі концептуального аналізу виявляються сутності, необхідність "обмовлення" яких слугує причиною створення суб'єктом мовленнєвої діяльності тих чи інших мовних знаків, що дозволяє розглядати його як своєрідний "місток", який уможливорює вивчення зв'язку між мовою та мисленням. Якщо для семантичного аналізу достатньо виявити перелік елементів, що входять до складу значення мовних одиниць, то для концептуального важливо, щоб усі компоненти значення були пов'язані між собою у складі певної структури або моделі (Жаботинська).

Слідом за А.М. Приходько вважаємо, що кожен вид дискурсу здатен

створювати власну концептосистему, що формується за допомогою конфігурацій типологічно різних ментальних одиниць, тобто концептів. Так само і художні тексти містять у своїй тканині не один, а декілька об'єктивованих концептів, вибір яких зумовлений комунікативною метою автора і спрямований на створення певної емоційно-психологічної атмосфери.

Незважаючи на те, що в когнітивній лінгвістиці описані майже всі концепти, розроблена методика їх моделювання (Карасик, Прохвачева, Приходько), виявлені засоби й механізми їх представлення в різних типах дискурсу (Мартинюк, Приходько, Шевченко), концепт КОХАННЯ продовжує зосереджувати увагу лінгвістів через багатомірність та поліаспектність його природи.

Метою статті – є дослідження функцій мовних одиниць, що актуалізують концепт КОХАННЯ в романі В.Вульф «Місіс Делуей». Концепт КОХАННЯ в англійській мові репрезентовано іменниками *admiration, adoration, adulation, affection, ardour, attachment, attraction, desire, devotion, fancy, fervour, fondness, friendship, infatuation, liking, passion, regard, tenderness, warmth*.

Лексеми на позначення концепту КОХАННЯ в англійській мові мають як негативну, так і позитивну конотації: з одного боку, кохання асоціюється з ніжністю, турботою, теплом, прихильністю, а з іншого, кохання може бути негативним, навіженим, шаленим. Наявність у семантичній структурі лексеми *love* таких компонентів значення, як: *state, attraction, affection, passion, sex, satisfaction, worship, devotion*, дозволяє охарактеризувати концепт КОХАННЯ як "стан людини", "сильне почуття приязні, прихильності", "сильне позитивне поклоніння". У складі лексем-репрезентантів концепту КОХАННЯ позитивні та негативні конотації містяться у поняттєвому компоненті *emotion* (емоція), які можуть мати як позитивний (ніжність, бажання, прихильність, пристрасть) так і негативний характер (омана, злість).

У новелі В.Вульф «Місіс Делоуей» кохання набуває як позитивної так і негативної конотації, яка імплікується мовними одиницями різного рівня.

Кохання постає перед читачем як у різних формах, так і в різних значеннях. Концепт КОХАННЯ ніби абсорбує у собі головні переживання героїв роману, їх внутрішній світ, їх ставлення як до себе, так і до інших, виказує одну із головних ідей твору. Для кожної з дійових осіб концепт КОХАННЯ має своє контекстуальне значення.

Для Клариси КОХАННЯ *love* означає і любов до життя, і до свого міста, і до своєї ролі в суспільстві.

In people's eyes, in the swing, tramp, and trudge; in the bellow and the uproar; the carriages, motor cars, omnibuses, vans, sandwich men shuffling and swinging; brass bands; barrel organs; in the triumph and the jingle and the strange high singing of some airplane overhead was what she loved; life; London; this moment of June [5, 3].

"I love walking in London," said Mrs. Dalloway. "Really it's better than walking in the country" [5, 4].

But every one remembered; what she loved was this, here, now, in front of her [5, 6].

She loved Lords; she loved youth, and Nancy, dressed at enormous expense by the greatest artists in Paris [5, 10].

В основі образного осмислення художнього концепту КОХАННЯ, номінативною одиницею якого є іменники *love, life, London* та словосполучення *this moment of June* лежить метафорична концептуальна схема LOVE IS LIFE, LOVE IS ADMIRATION, LOVE IS ATTRACTION, LOVE IS SPIRITUAL SATISFACTION.

Для Пітера Уолша лексема *love* означає натхнення, суть його існування, він любить жінок, їхню компанію.

But look at the women he loved – vulgar, trivial, commonplace. Think of Peter in love - he came to see her after all these years, and what did he talk about? Himself [5, 26].

Він неодноразово закохувався: тридцять років тому в Кларису, потім у якусь дівчину, з якою познайомився на кораблі, який плів до Індії, а тепер він розповідає про кохання до іншої жінки, у якої є чоловік і двоє дітей, і з якою він має намір одружитися.

But who was Peter to make out that life was all plain sailing? - Peter always in love, always in love with the wrong woman? What's your love? She might say to him. And she knew his answer: "love is the most important thing in the world and no woman possibly understood it" [5, 20].

Концептуальною схемою, що слугує підґрунтям метафоричного осмислення художнього концепту КОХАННЯ, представленого мовними одиницями *love, affection, ardour, inspiration* є схеми LOVE IS AFFECTION, LOVE IS ARDOUR, LOVE IS INSPIRATION.

Для Клариси лексема *love* підводить межу і до закоханості в подруг. У її випадку до Саллі Сетон, її старої подруги дитинства.

But this question of love (she thought, putting her coat away), this falling in love with women. Take Sally Seton; her relation in the old days with Sally Seton. Had not that, after all, been love? [5,37]. Таке кохання не схоже на почуття до чоловіка. Воно набагато чистіше і цілісніше.

The strange thing, on looking back, was the purity, the integrity, of her feeling for Sally. It was not like one's feeling for a man. It was completely disinterested, and besides, it had a quality which could only exist between women, between women just grown up [5, 38].

У цьому уривку аналіз семантики номінативних одиниць *purity, integrity* дозволяє конкретизувати базову концептуальну схему LOVE IS SPIRITUAL SATISFACTION, як LOVE IS PURITY, LOVE IS INTEGRITY.

І через тридцять років це почуття не зникає у Клариси до Саллі, але воно набуває нового емоційного забарвлення. Мовна одиниця – іменник *egotism* конкретизує нове значення, актуалізоване у концепті КОХАННЯ.

She had the simplest egotism, the most open desire to be thought first always, and Clarissa loved her being still like that [5,38].

Концептуальну схему LOVE IS SPIRITUAL SATISFACTION специфіковано через конкретизацію додаткової концептуальної ознаки, втіленої у лексемі *egotism*. Метафорична концептуальна схема набуває вигляду LOVE IS EGOTISM.

Септімус Сміт згадує, як колись, ще до війни, він закохався в міс Ізабель Поул, яка читала лекції про Шекспіра, і запалила в ньому полум'я, яке лише один раз в житті горить. Через неї він „не спав ночами, а якщо і спав, то вона приходила йому уві сні”.

It has flowered; flowered from vanity, ambition, idealism, passion, loneliness, courage, laziness, the usual seeds, which all muddled up, made him shy, and stammering, made him anxious to improve himself, made him fall in love with Miss Isabel Pole, lecturing in the Waterloo Road upon Shakespeare [5, 78].

У даному випадку номінативні одиниці *vanity, ambition, idealism, passion, loneliness, courage, laziness, shy, stammering, anxious* актуалізують концепт КОХАННЯ через метафоричні концептуальні схеми LOVE IS PASSION, LOVE IS INFATUATION.

Але так було до війни. На війні він отримав звання, фізично став сильнішим і духовно також, але він скоріше очерствів. Коли дізнався про смерть бойового товариша Еванса, то здивувався, що нічого не відчув після цієї звістки. Він байдуже слідкував, як розриваються снаряди. Він втратив почуття. Війна його виховала, але вона його і зломила, зломила його серце, зломила його душу.

У цьому випадку лексема *love* набуває значення - „втратити можливість кохати”.

The last shells missed him. He watched them explode with indifference. When peace came he was in Milan, billeted in the house of an innkeeper with a courtyard, flowers in tubs, little tables in the open, daughters making hats, and to Lucrezia, the younger daughter, he became engaged one evening when the panic was on him - that he could not feel. He wondered if him could fall in love with any one and understand that could not [5, 88].

Концептуальною схемою, що слугує підґрунтям метафоричного осмислення художнього концепту КОХАННЯ, представленого мовними одиницями *indifference, could not feel* є схеми LOVE IS LOSS OF FEELINGS.

Нове семантичне навантаження несе лексема *love* при згадуванні про почуття Річарда Деллоуея - чоловіка Клариси. Для нього кохання значить „щось неземне, про що не говорять в голос". Він кохає свою дружину, він тремтить, коли її торкається, він ревнує.

But he would tell Clarissa that he loved her, in so many words. He had, once upon a time, been jealous of Peter Walsh; jealous of him and Clarissa [5,46].

В ньому почуття до коханої людини зберігалися далеко в глибині душі, аж поки він не дізнався від леді Брутн, що Пітер Уолш в Лондоні. В ньому швидко запалав вогник кохання, вогник ревності. *Love* - у даному випадку має значення „старих спогадів, що змусили його серце частіше забитися".

Clarissa, whom Peter Walsh had loved so passionately [5, 50].

Він вважав, що знаходиться поруч з Кларисою є „чудо".

"I love you" Why not? Really it was a miracle thinking of the war, and thousands of poor chaps, with all their lives before them, shoveled together, already half forgotten; it was a miracle. Here he was walking across London to say to Clarissa in so many words that he loved her. Which one never does say, he thought [5, 49].

По дорозі до дому його думки закінчувалися словами "I love you", які він хотів сказати дружині, але не зміг.

All of which he considered, could be seen considering, grey, dogged, dapper, clean, as he walked across the Park to tell his wife that he loved her [5, 50].

Indeed, his own life was a miracle; let him make no mistake about it; here he was, in the prime of life, walking to his house in Westminster to tell Clarissa that he loved her [5, 50].

Промовити їх для Річарда було невимовно тяжко, це було на стільки делікатно, що навіть був уже щасливим, коли доторкнувся до її руки.

They were talking about him at lunch, said Richard (But he could not tell her

he loved her. He held her hand. Happiness is this, he thought) [5, 49].

He had not, said "I love you", but he held her hand. Happiness is this, is this, he thought [5,50].

Основою образного осмислення концепту КОХАННЯ актуалізованого мовними одиницями *jealous, miracle, unearthly, remember* слугує концептуальна схема LOVE IS UNEARTHLY THING, LOVE IS JEALOUS, LOVE IS MIRACLE, LOVE IS OLD REMEMBRANCE.

Але на цьому розвиток семантичної структури лексеми *love* не припиняється. Воно набуває нове контекстуальне значення - „любов до релігії”, носіями якої є дочка Клариси Елізабет та міс Кілман. Клариса збентежена тим, що міс Кілман, яку вона не долюблює, відбирає у неї дочку, намагається через релігію повернути її любов до себе. З цим Клариса змиритися не може.

The cruelest things in the world, - she thought, - seeing them clumsy, hot, domineering, hypocritical, eavesdropping, jealous, infinitely cruel and unscrupulous, dressed in a mackintosh coat, on the landing; love and religion [5, 76].

There was something solemn in it - but love and religion would destroy that, whatever it was, the privacy of the soul. The odious Kilman would destroy it. Yet it was a sight that made her want to cry [5, 76].

Love destroyed too. Everything that was fine, everything that was true went [5, 77].

Концепт КОХАННЯ, що імплікується іменником *religion* створює концептуальну метафоричну схему LOVE IS WORSHIP, LOVE IS DEVOTION, яка специфікована через конкретизацію додаткової концептуальної ознаки, втіленої у лексемі *destroy*. Метафорично-концептуальна схема набуває вигляду LOVE IS DESTRUCTION.

Але Клариса не тільки ненавидить цю жінку, вона її ще й любить. Міс Кілман робить її „сильнішою”, лише це почуття ненависті не лестить їй, воно справжнє, на відміну від лестоців її друзів.

Kilman, her enemy. That was satisfying; that was real. Ah, how she hated her - hot, hypocritical, corrupt; with all that power; Elizabeth's seducer; the woman who had crept in to steal and defile (Richard would say, What nonsense!). She hated her: she loved her. It was enemies one wanted, not friends [5, 78].

Ще одне значення номінанта *love* розкриває нам „любов до дитини, до дочки". Місіс Деллоуей ревносно кохає свою дитину, міс Кілман любить Елізабет як свою доньку. Вона ставить Елізабет на п'єдестал. Тому у даному випадку *love* - це любов до ближнього, до молоді дівчинки, як до доньки.

Основою художнього осмислення концепту КОХАННЯ в даному епізоді є метафорична концептуальна схема LOVE IS FONDNESS, актуалізатором якої виступають мовні одиниці *fondness, friendship, liking, tenderness, warmth*.

And did Elizabeth give one thought to poor Miss Kilman who loved her without jealousy, to whom she had been a fawn in the open, a moon in a glade? [5, 81].

Таким чином, концепт КОХАННЯ в романі В.Вульф "Місіс Деллоуей" представлено лексемами, які несуть як позитивну, так і негативну конотацію поняттєвого компоненту емоції: пристрасть, жертвність, служіння богу, прихильність, любов до життя;суть існування людини; втрата можливості відчувати; страх позбутися коханої людини; любов до ближнього; ревності. Домінуючою є позитивна конотація.

Стилістичні засоби (метафора, порівняння, символ, епітет), які актуалізують у тексті роману концепт Кохання, представлені номінативними мовними одиницями: *love, life, indifference, could not feel, London, affection, ardour, inspiration, jealous, miracle, unearthly, remember, vanity, ambition, idealism, passion, loneliness, courage, laziness, shy, stammering, anxious, purity, integrity, egotism, religion, fondness, friendship, liking, tenderness, warmth*.

Основою осмислення художнього концепту КОХАННЯ є метафоричні концептуальні схеми LOVE IS LIFE, LOVE IS DEVOTION, LOVE IS SPIRITUAL SATISFACTION, LOVE IS WORSHIP, LOVE IS AFFECTION, LOVE IS ARDOUR, LOVE IS INSPIRATION, LOVE IS TEMPTATION, LOVE

IS PURITY, LOVE IS INTEGRITY, LOVE IS EGOTISM, LOVE IS INFATUATION, LOVE IS LOSS OF FEELINGS, LOVE IS UNEARTHLY THING, LOVE IS JEALOUS, LOVE IS MIRACLE, LOVE IS OLD REMEMBRANCE, LOVE IS FONDNESS.

Література:

1. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С.Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – №1. – с. 64-72.

2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : монография / Карасик В.И. ; ВГПУ. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.

3. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин – М. : Изд-во АСТ, 2007. – 314 с.

4. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Слышкин Г.Г. – М. : Academia, 2000. – 128 с.

5. V. Wolf. “Mrs. Dalloway” / V. Wolf. – М., Арис - Пресс, 2003. – 122 с.